

อตัมมยตาใช้หยาอะไรได้บ้าง

[ชุดหมอนล้อ อันดัม ๓๗]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย
แผ่ธรรมะรังษี
มั่นหมายจะเสริมศาสน์
ปลอดภัยพินาศ, คง
หากแล้งพระธรรมญาณ
จะครองโลกเป็นอากร
จะทุกขทนทั้งคณวัน
ด้วยเหตุอหังการ
บรรษัทพระพุทธองค์
ตามแนวพระธรรมนำ
เผยแผ่พระธรรมทาน
แปดหมื่นสี่พันนัย

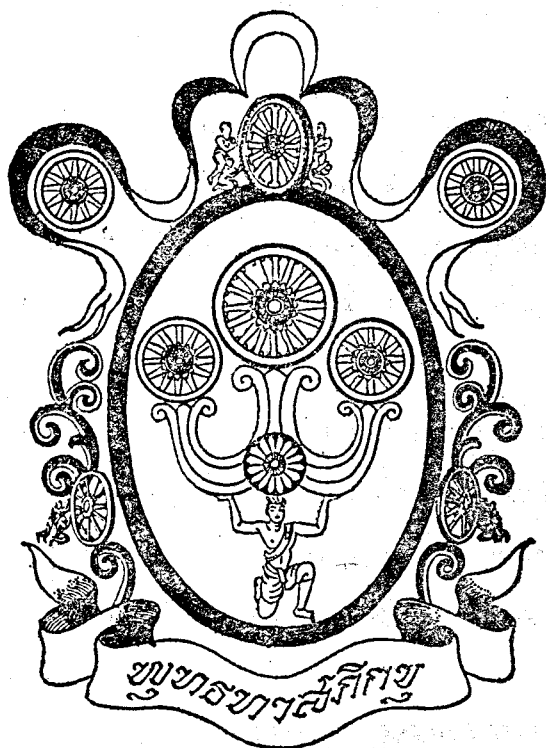
จะหมั่นท้าวทั้งราชตร
ตามพระพุทธทรงประสงค์ ฯ
สถาปน์โลกให้อยู่
เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
อันธพาลกลีบ
ให้เลวร้ายสุดระจัน ฯ
พิฆาตกันบมีประมาณ
เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
จึงประสงค์ประกอบกรรม
ให้โลกผ่องแผ้วพ้นภัย ฯ
ให้ไพศาลพิชิตชัย
อุทิศท้าวทั้งราชตร ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

อตัมมยตาใช้หย่าอะไรได้บ้าง

[ชุดหมั่นลอ อ้นดบ ๓๗]

ศรัทธาบริจาคของคณะศิษย์

(ไม่ประสงค์ออกนาม)

จัดพิมพ์ถวายเป็นอาจริยบูชา

ในวันล้ออายุ ๘๒ ปี

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๑

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

(สงวนลิขสิทธิ์)

คำปรารภ

การวัดชีพจรนั้นคือ ชูนิ้วแม่มือขวาจรดชีพจรขึ้นเลย
 เพื่ ักิโยบ่งบอกการเคลื่อนไหวของชีพจรในวัดตา-
 ปรคคต ส่วนแต่ชีโยบ่งบอกการเคลื่อนไหวของชีพจรใน
 อกและหัวใจ

[illegible]

เป็นผลของมนุษย์ที่ถูกตัดหัวใจ คือ ทรพีจาก
คน มีดามจนเป็นเงินที่พอใจ และมีทรพีอื่นใน
ชีวิตที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น อยู่ตากระเวียด
น้ำ และผลของเวลา. ทั้งมนุษย์ และของที่มี
ดีทั้ง ๓ ชนิดนี้ จะทำให้ประโยชน์ของเขามากขึ้น มีดามเป็น
มนุษย์ อยู่ถูกตัดใจ และสมบูรณ์.

ยอดชนของ ๑๗๑ ๗-๕๐๗ เป็นผู้ รัก-ซื่อสัตย์-กตัญญู-
กตเวที ต่อบิดามารดา ถึงขนาดที่แม้บิดา ก่อหาเสียสละ
4 ข้อได้; ๗-๕๐๗ เคารพ เชื่อฟัง ทรูบาอาจารย์คนแก่คนเฒ่า

๔ จิตอันเป็นนิมิต กิจจะเป็นผลในโลกที่กาลิกินี้เองตาม
ด้วยสันติภาพ แล้วเป็นวิภวสมาทานก็สมบูรณ์แล้ว พละการ-
ปฏิบัติ สามารถเจริญ พันธุ์มนุษย์ชาติ ก็สุขยิ่งนักไป.

Wm. J. Smith

อตัมมยตาใช้หย่าอะไรได้บ้าง.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคมาฆบูชาในวันนี้ อาตมาก็จะกล่าวธรรมะปกิณกะ เรื่องเอกเทศไม่ติดต่อกันเป็นชุด; แต่ก็ยังเป็นชุดอยู่ในตัว ก็จะกล่าวถึงเรื่อง อตัมมยตาต่อไปอีก ในแง่หนึ่งมมหนึ่ง โดยใช้หัวข้อการบรรยายว่า อตัมมยตา ใช้หย่าอะไรได้บ้าง, พึงรู้ก็เป็นของแปลก, คำว่าหย่า คือ หย่าของสองฝ่ายให้มันขาดจากกัน เป็นธรรมะสำคัญสำหรับผู้รู้จัก, สำหรับผู้ไม่รู้จัก มันก็ไม่เห็นว่ามีความสำคัญอะไร, เป็นสิ่งที่พุทธบริษัทควรจะทราบ ให้สมศักดิ์ศรีของความเป็นพุทธบริษัท.

คำปรารภ.

อาตมากล่าวอย่างนี้ คงมีคนบางคนไม่เห็นด้วย ที่กล่าวว่า “ยังไม่รู้จักตัณมยตา ก็ยังไม่สมศักดิ์ศรีของความ เป็นพุทธบริษัท”, ไม่มีใครเอามาพูดให้รู้จักก็ไต่เอามาพูดให้ รู้จัก, แล้วก็พูดวนไปวนมาอยู่แต่กับเรื่องนั้นจนบางคนอาจจะ คิดว่า เป็นบ้าแล้ว บ้าอตัณมยตาแล้ว อย่างนี้ก็ได้อีก ยินดีที่ จะยอมรับคำกล่าวเช่นนั้น.

อยากจะให้เป็นที่รู้จัก แม้ในแง่ของปริยัติ เล่าเรียน กันด้วยวาจา ด้วยหนังสือหน้าหนา, แล้วก็ให้รู้จักในแง่ของ ปฏิบัติ ก็คือปฏิบัติได้จริงจนมีอตัณมยตาและ ในแง่ของปฏิเวธ คือให้ได้รับผลอันดีเลิศของสิ่งๆ นี้; นี่ให้มันมาสู่ขอบเขต แห่งพระธรรม ทั้งในแง่ของปริยัติปฏิบัติและปฏิเวธ, แล้วยิ่ง กว่านั้นก็ต้องการ ให้สามารถนำเอาไปใช้แม้ในกิจกรรม ทั่วๆ ไป กระทั่งว่ากิจกรรมในบ้านเรือน กิจกรรมทางโลก.

เรื่องนี้อาจจะบอกกล่าวให้ทราบกันว่า อาตมานี้ ถูกด่าว่าโง่งหรืออะไรก็สุดแท้ เอาเรื่องส่งๆ มาพูดให้เป็นเรื่อง ต่ำๆ, มีคนบางคนหรือบางพวกถือว่า เรื่องเช่นเรื่องอริยมรรค

มืองค์ ๘ ประการ นั้น เขาใช้สำหรับไปนิพพาน จะเอามาใช้
กับบุคคลผู้อยู่ในโลกนี้ไม่ได้ อย่างนี้เป็นต้น, หรือว่าเรื่อง
ของโพชฌงค์ ๗ นั้น เป็นเรื่องที่จะต้องใช้กับการบรรลุมรรค
ผล นิพพาน ; แต่อาตมานำมาบอกมากล่าวให้ใช้ แม้
แต่เรื่องทำไร่ทำนา อย่างนี้ เขาไม่เห็นด้วยแล้วเขาก็ทำ หรือ
อาตมาก็ถูกด่า เพราะว่าเอาเรื่องที่มันสูงสุดในพระพุทธ
ศาสนา มาทำให้เป็นเรื่องของชาวบ้าน.

ข้อนี้ ท่านทั้งหลาย พิจารณาดูเอาเองเถิด ว่าเรื่อง
เช่น อัฐฐังกิกมรรค ใช้ได้หรือไม่กับคนที่อยู่ในโลก
จะทำงานอย่างโลกๆ. จะเป็นชาวไร่ชาวนาชาวสวน มันใช้
ได้หรือไม่? ถ้าสงสัยก็ลองปฏิบัติดู แล้วมันจะได้รับ
ประโยชน์หรือไม่? อย่างนี้เป็นต้น. ที่นี้เรื่องอตัมมยตา มัน
เป็นเรื่องสูงสุด เป็นญาณอันสูงสุดของธัมมัญญูติญาณทั้งหลาย
หลังจากนั้นก็จะเป็นนิพพานญาณ คือการบรรลุพระนิพพาน.

ขอให้ผู้ที่ยังไม่เข้าใจผู้ใหม่ต่อกำๆนี้ ได้ทราบอีกที
หนึ่งว่า ญาณ—ญาณ—ญาณะ ญ สะระ ๑ ฌ สะกค ญาณะ ไม่
ใช่ยานพวหนะ, ญาณะ แปลว่าความรู้ มันจะมีก็สิบก็ร้อยญาณ

ก็ตามใจเถอะ มันแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท หรือ ๒ พวกหรือ
จะเรียกว่า ๒ ขั้นตอนก็ได้ พวกแรก นั้นมันเป็นการรู้เรื่อง
ความจริงของสิ่งทั้งปวง ของสังขารทั้งปวง เช่น เห็น
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ของสิ่งทั้งปวง, แล้ว อีกพวกหนึ่ง
เรียกว่า นิพพานญาณ คือ เกิดญาณที่เป็นการบรรลุนิพพานเป็นลำดับไป นับตั้งแต่นิพพิทาญาณไปก็ได้.

เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กระทั่งสุญญตา
ตถาตา เช่นนั้นเอง เช่นนั้นเอง ในสิ่งทั้งปวงแล้ว มันก็หมด
แก่นนั้นแหละ ธัมมัญญูจิตินาณ ธัมมัญญูจิตินาณ—ความรู้ในการตั้ง
อยู่ของธรรมดา, ธัมมะ—ธรรมดา จิตติ—ตั้งอยู่ ธัมมัญญูจิตินาณ—
ญาณในการรู้การตั้งอยู่ตามธรรมดาของธรรมชาติ ของ
ธรรมดานั้นก็มีหลาย ๆ อย่าง คือหลายลำดับนั่นเอง.

พอญาณนี้ถึงที่สุด รู้จักสิ่งทั้งปวงถึงที่สุด จะเกิด
สิ่งที่เรียกว่า อตัมมยตา ซึ่งมันแปลได้หลาย ๆ อย่าง เพราะ
ความฟุ้งยากหรือเข้าใจยาก, ก็คือ ความรู้สึกที่ว่า ต่อไปนี้
จะไม่อาศัยสิ่งเหล่านี้อีกแล้ว จะสลัดสิ่งเหล่านี้ คือสิ่งที่
เคยหลงรักหลงอาศัย, หลงให้มันปรุงแต่งมาเรื่อย ๆ พอ

กันที่, มันอยู่ตรงกลาง หรือเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ ชีกหนึ่ง
มันอยู่ฝ่ายธัมมวิจิติญาณ, อีกชีกหนึ่งมันอยู่ฝ่ายนิพพานญาณ,
พอกันที่ แล้วก็เกิดความรู้ฝ่ายนิพพานญาณ เบื่อหน่าย
แล้วก็คลายกำหนด แล้วก็ดับกิเลส, แล้วก็รู้ว่ากิเลสดับแล้ว
อย่างนี้เป็นต้น ทุกๆ ญาณต่อไปนี้เป็นนิพพานญาณ.

จะพูดเป็นธรรมดาๆ ก็ว่า ญาณประเภทแรก รู้
ความจริง ของสิ่งทั้งหลายนั้นถึงที่สุด, แล้วก็เกิดความรู้ที่ว่า
ไม่เอากับมันแล้ว คือสลัดปล่อยวาง เป็นอิสระไป, ความ
รู้มีอยู่สองชั้นตอนอย่างนี้. มันต้องมีสิ่งนี้ คือความรู้สึก
ดังกล่าวนั้น ที่เรียกว่า อตัมมยตา^๕ เราจึงจะละสิ่งที่ควรละ
หรือต้องละได้; แต่เพื่อให้ท่านทั้งหลายฟังง่าย อาตมาจะ
ใช้ คำว่า หย่าขาด หย่าขาด.

ความรู้สึกนี้ทำให้รู้สึกว่าจะปล่อยให้สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับ
หรือปรุงแต่ง หรือเป็นเหตุเป็นปัจจัยอะไรก็ตาม, ไม่ได้อีก
ต่อไปแล้ว, ใช้คำพูดที่หยาบคายฟังกันง่ายๆ ว่า กูไม่เอากับ
มันแล้ว. ขอภัยที่มันต้องใช้คำหยาบคาย เพื่อจะแสดงความ
หมายให้ชัดเจน, ความรู้สึกที่ว่า กูไม่เอากับมันอีกแล้ว

นั่นแหละเด็ดขาดลงไป นั่นแหละคือญาณ หรือจะเรียกว่าภาวะจิตก็สุดแท้เถอะ ที่มันเป็นอัตัมมยตา. จะหย่าเมีย หรือจะหย่าผัว ถ้ามันไม่เกิดความรู้สึกว่า กูไม่เอากับมึงแล้ว ไม่เกิดความรู้สึกก่อนนี้แล้ว มันจะหย่ากันได้อย่างไร; ถ้าว่า กูไม่เอากับมึงแล้ว จริง ๆ แล้ว มันก็หย่าแล้วโดยทันที. แม้แต่จะทิ้งบุตร ถ้าเห็นโทษของบุตร, เห็นโทษของบุตร, เห็นโทษของบุตร จนรู้สึกว่ามีโทษแล้ว กูไม่เอากับมึงแล้ว มันก็หย่าขาดจากบุตรได้. ท่านไปคิดเอาเองว่าจะแปลว่าอะไรดี.

ถ้าแปลตามภาษาบาลี มันเขียนย่อสำหรับภาษาไทย อัตัมมยตา—ความที่ไม่สำเร็จมาจากสิ่งนั้นอีกแล้ว คือที่แล้ว ๆ มา มันมีสิ่งนั้นเป็นเหตุเป็นปัจจัยปรุงแต่งสนับสนุนเกี่ยวข้องกันอยู่, เดียวนี้ไม่ให้สิ่งเหล่านั้นมาเกี่ยวข้อง สัมพันธ์ สนับสนุนอีกต่อไปแล้ว. สิ่งนั้น ๆ คือเหตุปัจจัย ที่เรียกว่าสังขาร อย่างนั้นสังขารอย่างนี้ สังขารอย่างโน้น, ปรุงแต่ง ๆ ปรุงแต่ง. ที่แล้วมามันปรุงแต่ง, ต่อไปนี้จะไม่ให้มันปรุงแต่ง, ไม่ยอมอยู่ได้อำนาจของสิ่งเหล่านั้นอีกต่อไป,

ไม่ผูกพันอยู่กับสิ่งนั้นอีกต่อไป, ขอเป็นอิสระ. นี่ก็คือคำว่า
อตัมมยตา เป็นธรรมะสำคัญที่สุด หรือสำคัญกว่าที่สุด ใน
การที่จะหย่าขาดจากสิ่งใด.

คนทั้งขวตเหล้าไม่ได้ ทั้งบุหรี่ไม่ได้ แม้เพียงเท่านั้น
ก็เพราะไม่มีอตัมมยตา, ไม่มีความรู้สึกถึงขนาดที่เรียกว่า ไม่
อาศัยมันอีกต่อไป หรือกูไม่เอา กับมันอีกต่อไป. ขอให้ดู
เถอะ ทุกกรณีที่จะหย่าขาดจากสิ่งใด ความรู้สึกอันนี้ต้องเกิด
ขึ้นจึงจะหย่าขาดจากสิ่งนั้น ๆ ได้; เรื่องโลกียะในบ้านในเรือน
ก็ตาม, เรื่องโลกุตระในธรรมะในศาสนาก็ตาม, การหย่า
ขาดจากสิ่งใด จะต้องมามีสิ่งที่เรียกว่าอตัมมยตาเสมอไป.
ที่นั่นมันไม่มีใครเอามาพูดให้ได้ยิน อาตมารู้สึกชอบกล จะเรียก
ว่าเศร้า หรือว่าอะไรก็ไม่ทราบ, ทำไมมันเป็นหมั่นอยู่ใน
พระคัมภีร์ ไม่เอามาพูดมาจากกัน ทั้งที่เป็นคำสูงสุด, และใช้
ประโยชน์ในการหย่าขาดจากสิ่งที่ควรหย่าขาดได้จริง ๆ.

เอาละ, วันนี้จะจาระไนไปที่ละอย่าง ๆ ว่า จะใช้หย่า
ขาดจากอะไรได้บ้าง, ตั้งแต่ระดับสูงสุดเพื่อไปนิพพาน

ลงมาถึงกระทั่งอยู่ที่บ้านที่เรื่อนในโลกนี้ มันหย่าขาดจากอะไร
ได้บ้าง, ช่วยฟังให้ดีๆ. อาตมาขอรับรองว่าจะได้ประโยชน์
เกินค่า; แต่ถ้าท่านฟังไม่รู้เรื่อง มันก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร,
เว้นไว้แต่จะฟังให้ดีๆให้รู้เรื่อง ว่ามันคืออะไร.

หย่าขาดจากภพ.

ความรู้สึกที่ว่ากูไม่เอา กับมันอีกต่อไป ความรู้
สึกอันนั้นเรียกว่าอตัมมยตา; ในระดับสูงสุด หย่าขาด
จากภพ, ภพคือความเป็นอยู่อย่างใดอย่างหนึ่งเรียกว่าภพ มีกาม-
ภพ เป็นอยู่ในวิสัยที่พอใจในกาม, รูปภพ เป็นอยู่ในวิสัย
ที่พอใจในรูป ซึ่งสูงไปกว่ากาม, เป็นอยู่ในวิสัยแห่งอรู-
ปภพ อรูปภพ ในวิสัยที่พอใจในอรูป คือสิ่งที่ไม่มียุบ นี่คือ
๓ ภพ : กามภพ รูปภพ อรูปภพ.

ศึกษากันให้ละเอียดเรื่องภพนี้ มันมีอยู่แต่ละ
วันๆ; ถ้าอธิบายอย่างวิธีเก่าๆ ที่เขาอธิบายกัน ว่ามันอยู่
ที่โลกอื่น, หรือตายแล้วจึงจะไปเป็นอย่างนั้นไปเป็นอย่างนี้.
กามภพก็อยู่โลกหนึ่งละ, รูปภพก็อยู่ที่พรหมโลก, อรูปภพก็

อยู่ที่พรหมโลก อยู่ที่ไหนก็บอกไม่ได้ แต่ว่าเป็นเรื่องที่ต้อง
ต่อตายแล้วจุติไป.

แต่อาตมาขอบอกว่า ภพนี้ อย่างนั้นก็ได้, แต่
อย่างนี้ดีกว่า คือเมื่อจิตมันเปลี่ยนไปอยู่ในวิสัยที่พอใจ
ในกาม ก็เรียกว่าชีวิตนั้นอยู่ใน กามภพ, ความเป็นแห่ง
ความพอใจในกาม, หรือถ้าบางเวลาก็ได้ จิตไม่ได้พอใจใน
กาม ไปพอใจในสิ่งที่มิใช่กาม แต่เป็นรูปธรรม เป็น
วัตถุเป็นอะไรที่บริสุทธิ์ไม่มีกาม, พอลงไหล นี่ก็อยู่ใน
รูปภพแล้ว, ที่นี้บางเวลาจิตมันสูงขึ้นไป ไม่เอาอกับสิ่ง
ที่มีรูป ไปเอาสิ่งที่ไม่มีรูป เช่น อานาจาสนา บุญบารมี
เกียรติยศชื่อเสียงอะไรก็ตาม, เดียวนี้มัน ไปอยู่ในอรุภพ
แล้ว, แล้วก็หมุนเวียนอยู่ใน ๓ ภพนี้. แต่ถ้าส่วนมาก
อยู่ในกาม แล้วก็เรียกสัตว์พวกนี้ว่า พวกกามาวจร, แต่
ถ้าเวียนอยู่มากในรูป ก็เรียกว่า รูปาวจร, ถ้าเวียนอยู่
มากในอรุภพ ก็เรียกว่า ออรุภพาวจร, นี่ คือ ภพ.

ที่นี้ ก็มาพิจารณาภพนี้, เห็นตามที่เป็นจริง
ก็ค่อยๆ รู้สึกไปทางอตัมมยตา คือจะไม่เอาอกับมัน, เห็น

อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เห็นว่ามันเป็นธัมมัญญิตตา คือ
 เป็นไปตามธรรมชาติธรรมดา, เห็นว่ามันเป็นธัมมนิยามตา
 มันเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมดารธรรมชาติ, อิทัปปัจจยตา
 เป็นเพียงกระแสแห่งการปรุงแต่งของเหตุและผล, กระ-
 ทั่งเห็นสัจจัญตา โอ ว่างจากตัวตน, เห็นเป็นข้อสุดท้าย
 ว่าตถาตา ตถาตา เช่นนั้นเองๆ, เช่นนั้นเอง เหมือนกัน
 หมด เช่นนั้นเอง, เป็นไปตามเหตุปัจจัยเช่นนั้นเอง, ไม่มีตัวตน
 ว่างจากตัวตน เช่นนั้นเอง เช่นนั้นเอง. ถ้ามันมาสูงที่สุดว่า
 โอ มันเช่นนั้นเอง แค่นั้นเอง พุทธหยาบคายก็ว่าแค่นั้นเอง นี่มัน
 จะเกิดความรู้สึกอึดอัดมมยตา ไม่ไหวๆ เอากับมันไม่ได้
 แล้ว, เลิกกันที พอกันที นี่ก็เป็นความรู้สึกในชั้นอึด-
 มมยตา ว่าเอากับมันไม่ไหวแล้ว.

มีหลักตายตัวชัดเจนอยู่ในขั้นนี้ว่า ละกามเสีย
 ได้ด้วยรูปฌาน ซึ่งมีอุเบกขาหลายๆ ชนิด, ละกามเสียได้
 ด้วยรูปฌาน ซึ่งมีอุเบกขาหลายๆ ชนิด แล้วก็ ละรูปฌานเสีย
 ได้ด้วยอรุฌาน ซึ่งมีอุเบกขาอย่างเดียว, แล้วก็ ละอรุ-
 ฌานที่มีอุเบกขาอย่างเดียวนี้อเสียได้ด้วยออตัมมยตา ถ้าจะ
 พุทให้มันสั้น ให้ตัวหนังสือสั้นกว่า ละกามเสียด้วยรูป,

ละรูปเสียด้วยอรูป, ละอรูปเสียด้วยอตัมมยตา แล้วมัน
 พ้นไปหมดทั้งสาม ทั้งรูป ทั้งอรูป.

จึงสรุปความว่า อตัมมยตาทำให้หย่าขาดจากภพ
 ทั้งปวง, ภพทั้งปวง : กามภพ รูปภพ อรูปภพ, ราช
 ละเอียดเกี่ยวกับภพ ๓ ภพนี้ ไปหาศึกษาได้จากหนังสือคู่มือ
 ธรรมะทั่วไป. เดียวนี้เขารู้ได้ว่า อตัมมยตานี้มันจะเสียได้
 ซึ่งภพทั้งนั้นแหละ และภพสุดท้ายก็คือ อรูปภพ; จะพูด
 อย่างอภิธรรมก็ได้ มันได้มา ๓ ภพแหละ, แล้วก็จะเสียทั้ง ๓
 ภพด้วย อตัมมยตา เห็นว่าภพทั้งหลายนี้ไม่ไหว ไม่ไหวๆ
 ถึงกับขยะเขยง.

มีอุปมาในพระบาลีว่า เหมือนกับอุจจาระ แม้คิด
 หนึ่งก็เหม็น นิดหนึ่งจนไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน นิดหนึ่ง นิดเกิน
 ไปจนไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน แต่ก็ยังเหม็น, ขึ้นชื่อว่า ภพนี้ แม้
 นิดหนึ่งก็มีโทษมีทุกข์. เอ้า, ละภพทั้งหลายเสีย ชั้น
 สูงสุดที่อตัมมยตาจะทำหน้าที่ของมัน.

หย่าขาดจากกรรม.

ที่นี้ก็หย่าขาดจากกรรม, กรรม กรรม—การกระทำ หรือ ผลของการกระทำ หรือ ความที่ต้องเป็นไปตามกรรม. คำว่ากรรม ขอให้มีความหมายว่ากรรม อย่างหนึ่ง, แล้วก็ ผลกรรม อย่างหนึ่ง, ความที่ต้องเป็นไปตามกรรม, ๓ ความหมายนี้เรารวมเรียกสั้น ๆ ว่า กรรม; อาตมยัตมมยตา แล้วก็หย่าขาดจากกรรม เพราะมองเห็นชัดว่า กรรมนี้ มันเป็นเรื่องไม่มีความสุข, มีแต่การปรุงแต่งลากถูไปเรื่อย, เห็นกรรมเป็นอนิจจัง เป็นตัวทุกข์อยู่ในอนิจจัง เป็น อนัตตาอยู่ในตัวทุกข์ ก็เลยไม่ไหว ๆ สิ้นหัว, กรรมดี กรรมชั่ว กรรมอะไรก็ตาม มันเป็นการปรุงแต่ง และทิ้งพาเอาไปทั้ง นั้นแหละ. กรรมชั่วมันก็พาไปอย่างหนึ่ง, กรรมดีก็พาไปอย่าง หนึ่ง กรรมไม่ชั่วไม่ดีก็พาไปอีกอย่างหนึ่ง, ไม่ใช่ความหยุด ไม่ใช่ความสงบ ไม่ใช่निพพาน จึงเบื่อหน่ายในการที่จะต้องเป็นไปตามกรรม, ก็เกิดความรู้สึกอย่างว่านี่ ภูไม่ เอากับมันแล้ว, คือว่าไม่ยอมให้กรรมเป็นผู้ลากพาไปอีกต่อไป.

ถ้ามีจิตอย่างนี้แล้ว แม้ทำกรรมก็ไม่ใช่กรรม ไม่มี
 ผลกรรม ไม่มีการต้องเป็นไปตามกรรม จึงกล่าวว่า อดัมมยตา
 ช่วยให้เราหย่าขาดจากกรรมในทุกความหมาย : ในความ
 หมายว่ากรรมก็ดี, ในความหมายว่าผลกรรมก็ดี, ในความ
 หมายว่าความต้องเป็นไปตามกรรมก็ดี หย่าขาดกันหมด เลิก
 กันที อย่างมานั่งร้องไห้ คุณจะต้องเป็นไปตามกรรม เป็นอย่าง
 อื่นไม่ได้ อย่างนี้พอกันที นั้นไว้ให้ลูกเต็กๆ ที่มันไม่รู้อะไร
 ยอมแพ้ว่าคุณจะต้องเป็นไปตามกรรม. เดียวนี้เราได้ อาตัย
 พระพุทธเจ้า ทำให้เรารู้ว่าอะไรเป็นอย่างไร กรรม คือ
 อะไร; ฉะนั้นเราจึงถอนตัวออกมาเสียได้จากกรรม ไม่ผูกพัน
 กันอยู่กับกรรม ไม่ยอมให้กรรมปรุงแต่งได้อีกต่อไป ข้อนี้
 เรียกว่า หย่าขาดจากกรรม.

หย่าขาดจากอิทัปปัจจยตา.

ทีนี้ จะกล่าวพูดให้โอหังกว่านั้น ว่า หย่าขาดจาก
 อิทัปปัจจยตา คุณฟังดูให้ดีๆ จะหย่าขาดจากอิทัปปัจจยตา
 ความที่ต้องเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย มีเหตุอย่างไรปรุงแต่ง
 เป็นผลอย่างนั้น, อย่างนั้นกลายเป็นเหตุปรุงแต่งเกิดผลอย่าง

นั้น, อย่างนั้นกลายเป็นเหตุเกิดผลอย่างนั้น, ที่เรียกว่า
อิทัปปัจจยตาหรือปฏิจจสมุปบาทก็ได้ มันเป็นไปตามกระแส
แห่งอิทัปปัจจยตา แล้วก็นำไปสู่ความทุกข์ในที่สุด.

เดี๋ยวนี้ หย่าขาดจากอิทัปปัจจยตา มีสติปัญญา
พอที่จะไม่ให้เกิดกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา, มีสติปัญญา
เต็มทีในขณะที่แห่งผัสสะ : ผัสสะไม่โง่ ผัสสะฉลาด ผัสสะ
ไม่ให้เกิดเวทนาโง่ ไม่ให้เกิดตัณหา ไม่ให้เกิดอุปาทาน, หยุด
กระแสแห่งอิทัปปัจจยตาเสียได้ เพราะมันมองเห็นว่า กระแส
แห่งอิทัปปัจจยตานี้ไม่ไหว มันเหมือนกับการลากหัวไปตี
ไปเขียน ไปฆ่า กระแสแห่งอิทัปปัจจยตา ทุ้มเือกกับมึงแล้ว
คือ ไม่ยอมให้เกิดกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา. นี่เรียกว่า
หย่าขาดจากกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา.

หย่าขาดจากพระเจ้า.

เฮ้! ที่นี้จะพูดก่อนข้างจะพังยากหรือโอหังว่า หย่า
ขาดจากพระเจ้า เป็นเด็กเกิดมาไม่รู้อะไร ถูกสอนให้ยึดถือ
พระเจ้า พระเป็นเจ้า หรือลัทธิศาสนาที่เขาสอนให้ถือพระ

เป็นเจ้า พระเจ้า, มันก็อยู่ในอำนาจของพระเจ้า บุชาอัน
วอนบวงสรวงพระเจ้า, มีความคิดว่าแล้วแต่พระเจ้าจะโปรด
อะไรๆ ก็เป็นเรื่องของพระเจ้า ตกอยู่ใต้อำนาจของพระเจ้า
โดยประการทั้งปวง.

เดี๋ยวนี้มารู้ความจริงของสิ่งทั้งปวง ว่าไม่ได้
เป็นเรื่องของพระเจ้า เป็นเรื่องของธรรมตามธรรมชาติ
ก็เล็ก ๆ เล็ก, เล็กมอบความไว้วางใจกับพระเจ้า ไม่หวังพึ่ง
พระเจ้า ไม่อ้อนวอนพระเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย
ทั้งปวง. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวงในสากลโลกที่ชอบอ้าง
กันนั้นแหละ เดี่ยวนี้เล็ก เล็กชาติ ซึ่งถูกสอนให้เชื่อมา
แต่เด็ก ๆ, เดี่ยวนี้เล็กชาติ หย่าขาดจากพระเจ้า หย่าขาดจาก
อำนาจของพระเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวง มีอำนาจ
ของธรรมะ คือความถูกต้องตามที่เป็นจริง คือความรู้เรื่อง
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น, ไม่มีความหมายของคำว่า
พระเจ้าในหัวใจอีกต่อไป มีแต่ความหมายของธรรมะ ที่เป็น
ไปตามกฎเกณฑ์ของอิทัปปัตตยตาไม่มีพระเจ้า.

นี่ก็หย่าขาดจากพระเจ้า ที่เคยหลงใหลยึดมั่นถือมั่น
อย่างยิ่งกว่าสิ่งใดตามภาษาเด็ก ๆ, ถ้าเลยความเป็นเด็ก เติบโต

ขึ้นมาในพระพุทธศาสนาแล้ว มันก็หย่าขาดจากพระเจ้า
ก็ด้วยอำนาจแห่งอตัมมยตา เห็นว่าความกตอันนี้ ความ
เชื่ออันนี้ ความผูกพันอันนี้ไม่ไหว คือไม่มีความจริงหรือ
ไม่เป็นความจริง.

หย่าขาดจากอตตตา.

เอ้า, ที่นี้ก็มาถึงคำสำคัญที่สุด หย่าขาดจากอตตตา,
อตตตา คือ ตัวตน อตตนิยา คือ ของตน ให้มีความยึดมั่นถือมั่น
เป็นอตตตา ว่าเป็นตัวตน ว่าเป็นอตตนิยา ว่าเป็นของตน พุท
ง่ายๆ เป็นความรู้สึกว่าตัวกู ว่าเป็นของกู ตัวกู—ของกู ตัวกู—
ของกู, บางอย่างเป็นตัวกู บางอย่างเป็นของกู เต็มไปหมด.
รู้ความจริงโดยอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา รู้ความจริงของสิ่งเหล่า
นี้แล้ว รู้ว่า โอ้ มันไม่ใช่ตัวกู, มันไม่ใช่ของกู, มันเป็น
ธรรมชาติ เป็นธาตุตามธรรมชาติ มันเคลื่อนไหวรู้สึกกตินึก
อย่างนั้นได้ ไม่ต้องเป็นตัวกู.

ธาตุตามธรรมชาติประชุมกันเข้าเป็นสังขารอย่างนั้น
อย่างนี้ มันมีความรู้สึกกตินึกและเคลื่อนไหวได้; แม้ที่สุด

แต่หูรรับ หูไมยราพ มันยังรู้จักหุบเมื่อมีใครไปแตะมัน มันก็ไม่ต้องมีตัวกู, ไม่ต้องมีผีมีสาอะไรอยู่ในหูชาตินั้น มันเป็นธรรมชาติที่มีระบบเหมือนกับประสาทรู้สึกอย่างนี้ ไม่ต้องมีตัวกู.

ร่างกายนี้ก็ไม่ต้องเป็นตัวกู มันเป็นการประสมของธรรมชาติ.

เวทนา ก็ไม่ใช่ตัวกู ไม่ใช่มีตัววิญญาณมาทำความเข้าใจความรู้สึกเวทนา. มันรู้สึกได้ตามธรรมชาติธรรมดาของสิ่งที่เรียกว่าจิต.

แล้วสัญญา—สำคัญมันหมายอะไรว่าเป็นอะไร มันก็เกิดได้ตามอำนาจของเวทนา เมื่อมันมีเวทนาให้รู้สึกอย่างไร มันก็สำคัญมันหมายอย่างนั้น ไม่มีตัวกูในสัญญานั้น.

สังขาร—คิดนึกไปได้ต่าง ๆ นานา ก็เป็นหน้าที่ตามธรรมดาของสิ่งที่เรียกว่าจิต; พอมันมีความสำคัญมันหมายอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปแล้ว.

แล้วที่มันสามารถรับอารมณ์ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจนี้ มันก็เป็นเช่นนั้นเองของ

จิต, ไม่ต้องมีตัวกู ไม่ต้องเป็นตัวกู มาทำหน้าที่คอยรับ
 อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น. กาย ใจ ก็คือตา หู จมูก ลิ้น
 กายนั้นมันมีระบบประสาท ที่ทำให้รับอารมณ์ รู้สึกอารมณ์
 อย่างนั้นได้.

นี่เรียกว่า หมกความยึดมั่นถือมั่นว่ามีอัตตา มี
 วิญญาณศกตศีลพิธีกายสิทธิ์เป็นอัตตา, ไม่มีสิ่งที่จะเอามา
 เป็นตัวกูเป็นของกู มันเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของ
 ธรรมชาติ อย่างนี้เรียกว่า หย่าขาดจากตัวกู ซึ่งเคยยึดถือ
 เอาเป็นตัวเองหรือเป็นชีวิตหย่าขาดจากตัวเอง มันก็หย่าขาด
 จากชีวิตชนิดที่เคยเฝ้าเอามาเป็นตัวเอง มาเป็นอัตตา; อย่างนี้
 เรียกว่า หย่าขาดจากอัตตาหรืออัตตวาทุปาทาน.

ทุกคนหมายมั่น ยึดมั่นอย่างเหนียวแน่นในอัตตา
 "ไม่อาจจะหย่าขาดดอก แล้วมันยังเฝ้าไปว่า 'ถ้าหย่าขาดจาก
 อัตตาแล้วก็คือตาย ก็คือตาย, ไม่กล้าปล่อยความยึดมั่นถือมั่น
 ในอัตตา. แต่ ถ้ามีความเห็นอย่างถูกต้องตามที่เป็นอย่างจริงมา
 ตามลำดับของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาแล้ว ก็จะเกิดอติมมยตา
 ว่าไม่ไหว ตัวอัตตานี้หลอกลวง ทรมาน ยุ่งยาก ลำบาก มีให้แต่
 ความทุกข์, กูไม่เอา กับมันแล้วโว้ยอัตตานี้ นี่ก็หย่าขาดจากตัวกู
 หย่าขาดจากของกู.

หย่าขาดจากโลก.

ที่นี้ก็ หย่าขาดจากโลก นี้ก็เหมือนกับที่กล่าวมาแล้วว่า กามภพ รูปภพ อรูปภพ มันก็มีกามโลก—โลกแห่งกาม รูปโลก—โลกแห่งรูป อรูปโลก—โลกแห่งอรูป; แต่เดี๋ยวนี้ เอาแต่โลก โลก โลกอย่างธรรมดาที่รู้จักกันอยู่นี้ ที่หลงไหลกันนัก หลงไหลในโลก, พอกันทีไอ้โลกนี้ โลกนี้พอกันที กูไม่เอากับมันแล้ว ไม่บ้ำกับมันแล้ว โลกๆ นี่. นี่ก็หย่าขาดจากโลก ในความหมายที่เด็กๆ รู้จักก็ได้, ในความหมายที่ผู้มีปัญญารู้จักก็ได้, สิ่งที่มีความแตกเป็นธรรมดา หลอกลวงเป็นมายาอยู่ตลอดเวลา กูไม่เอากับมันแล้ว, หย่าขาดจากโลก ด้วยความรู้สึกที่เป็นอัตโนมัติ.

หย่าขาดจากสังขาร.

ที่นี้ก็ หย่าขาดจากสังขาร คำว่าสังขารนี้ เดี่ยวนี้ คงจะรู้จักกันดีกว่าแต่ก่อนแล้ว แต่ก่อนรู้จักสังขารเพียงร่างกาย สังขารเพียงร่างกาย

คำว่าสังขาร สังขารในภาษาบาลีนั้น มันแปลว่า สิ่งปรุงแต่ง, ร่างกายมันก็เป็นสิ่งปรุงแต่งเหมือนกัน เรียกว่าสังขารก็ถูก แต่ไม่มีใช้ร่างกาย แต่เป็นจิตใจหรือความรู้สึกของจิตใจหรืออะไรก็ตาม ที่มันเป็นการปรุงแต่ง มีขึ้นเพราะการปรุงแต่ง, แล้วก็เรียกว่าสังขารทั้งนั้น.

ให้อาหนาทหรือกิริยาอาการเป็นหลัก; ถ้าว่า สิ่งใด ได้ถูกเหตุปัจจัยอื่นปรุงแต่งขึ้นมา เรียกว่า สิ่งที่ถูกปรุงแต่ง ก็เรียกว่าสังขาร, แล้ว สิ่งใด ปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไป ก็เรียกว่าสังขาร, กิริยาอาการแห่งการปรุงแต่งนั้นก็เรียกว่าสังขาร, ขอให้ถือเอาความหมายครบทั้ง ๓ ประการว่า สิ่งที่ถูกปรุงแต่งก็ดี, สิ่งที่ปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไปก็ดี, กิริยาอาการแห่งการปรุงแต่งนั้นก็ดี, เรียกว่าสังขาร. นี่มันมีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง ในโลกนี้มีสิ่งที่ปรุงแต่งสิ่งอื่น, แล้วสิ่งนั้นปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไป, มีกิริยาอาการของการปรุงแต่งอยู่เสมอ, แม้ที่สุดแต่ในร่างกายของเรา. ร่างกายที่ยาวสักวาหนึ่งนี้ มันมีสังขารเต็มไปหมด : สิ่งนั้นปรุงแต่งสิ่งนั้น สิ่งนั้นปรุงแต่งสิ่งนั้น, สิ่งนั้นถูกปรุงแต่ง แล้วปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไป, มีกิริยา

อาการแห่งการปรุงแต่งอยู่ตลอดเวลาในร่างกายนี้ นี้เรียกว่า
สังขาร.

แล้วปรุงแต่งมันก็ยุ่งเหยิง มันปรุง มันปรุง ทำ
ให้เกิดขึ้นแล้วเปลี่ยนไป ดับลง, เกิดขึ้น เปลี่ยนไป
ดับลง, เกิดขึ้น เปลี่ยนไป ดับลง. นี่ กิริยาอาการของ
สิ่งที่เรียกว่าสังขาร จะหยิบเอาอันไหนมา ตา หู จมูก ลิ้น กาย
ใจ แต่ละอย่างเป็นสังขาร : ผม ขน เล็บ ฟัน หนังเป็น
สังขาร. ความคิดนึกก็เป็นสังขารจิตเป็นสังขาร, เป็นสังขาร
หมด นี้เรียกว่าสังขาร; อย่าเข้าใจแคบๆ เพียงแต่ว่าร่าง
กาย อะไรๆ ก็ตามที่มันเป็นการปรุงแต่ง ถูกปรุงแต่ง และ
ปรุงแต่งสิ่งอื่นแล้ว เรียกว่าสังขาร. นี่พอกันที เบื่อเหลือเกิน
เรื่องยุ่งของการปรุงแต่งนี้พอกันที เพราะเห็นว่าการปรุง
แต่งนั้นเป็นเรื่องไม่หยุด ไม่พักผ่อนไม่มีอิสระเสรีมีแต่ความ
ทุกข์ ภูไม่เอา กับมึงอีกต่อไปสังขารนี้ อตัมมยตาเกิดขึ้น
ก็หย่าขาดจากสังขาร.

๙ ๘ ๘ หย่าขาดจากสิ่งที่เป็นมายา.

เอา ที่นี้ก็ หย่าขาดจากสิ่งที่เป็นมายา สิ่งที่เป็นมายา, อะไรเป็นมายา นี้นยากที่จะกล่าวให้สั้นเชิงได้ คือมันมิใช่ของจริง มันเป็นมายา, ความรู้สึกที่เราารู้สึกอยู่จริงนั้นก็เป็นมายา เช่นรู้สึกว่าย รู้สึกว่าไม่ว่าย ก็ล้วนแต่เป็นมายา. สบายก็มายาอย่างหนึ่ง, ไม่สบายก็เป็นมายาอย่างหนึ่ง, มันเป็นความไม่สามารถถึงที่สุดของสิ่งที่เรียกว่าจิตหรือสติปัญญา. เห็นรูปก็เห็นแต่สักว่ารูปอย่างนั้นรูปอย่างนั้น, เห็นเป็นสวยไม่สวย เห็นเป็นหญิงเป็นชายเป็นอะไรเคล็ดเปิดเบี่ยงไป, ไม่ได้เห็นว่าเป็นเพียงคลื่นแสงที่นานาชนิดนานาระดับส่งกันออกมาเป็นอย่างนั้น เห็นเป็นรูปร่างอย่างนั้น อย่างนั้นไม่เห็น ไม่เห็น, ไปเห็นว่าเป็นรูปที่มีความหมาย คือไปเอาความหมายของมันนั้นแหละมาเป็นสิ่งที่เรียกว่ารูป. เห็นเป็นความสวยงามความไม่สวยงาม, เห็นความเป็นผู้หญิงเห็นความเป็นผู้ชาย. ความรู้สึกที่ทำให้เกิดคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งสำหรับยินดียินร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเป็นบวกหรือสำหรับเป็นลบ ไม่เห็น, นี่เรียกว่าถูกหลอกทางรูป ทางเสียง

ทางกลิ่น ทางรส ทางลึ้น ทางสัมผัสผิวหนัง, มันถูกหลอกให้เป็นของมีค่าสูงสุดในเมื่อมันถูกใจ. ในเมื่อไม่ถูกใจมันก็กลายเป็นของที่ไม่มีค่า หรือเป็นศัตรูอันร้ายกาจขึ้นมา, มันไม่รู้เท่าทันสิ่งที่มันเป็นมาอย่างนี้ มันก็ลำบากเดือดร้อนอยู่ตลอดเวลา. เคียวนี้ มารู้ความจริงว่าอะไรเป็นมายา ความจริงเป็นอย่างไร ก็หย่าขาดจากมายา มายาจะหลอกหลวงไม่ได้ อีกต่อไป ก็เพราะมารู้ถึงที่สุดในการความจริงของมัน นี่เรียกว่าหย่าขาดจากมายา.

หย่าขาดจากกิเลส.

ดูต่อไป หย่าขาดจากกิเลส ก่อนนี้เราไม่รู้ว่ามีกิเลสคืออะไร ไม่รู้ว่ามีกิเลส ทั้งที่มีกิเลสครอบงำอยู่ ก็ไม่รู้จักรู้ว่าเป็นกิเลส, กลับเห็นเป็นที่พอใจ สนุกสนาน เวิร์ดรอยไปเสียก็มี, ไม่รู้จักตัวกิเลส ไม่รู้จักเหตุปัจจัยแห่งกิเลส ไม่รู้จักอำนาจของกิเลส ว่ามันไล่หัวคนไปได้อย่างไร, มีความเป็นทาสของกิเลส เป็นข้าเป็นทาสของกิเลสอย่างไรก็ไม่เคยรู้ก็เลยบูชากิเลส. พุฒแล้วมันไม่น่าเชื่อ ทุกคนบูชากิเลส

สิ่งที่เรียกว่ากิเลส นั้นแปลว่า ของสกปรก แล้วของทำให้เกิดการกระทำที่เป็นทุกข์ เป็นร้อน เป็นไฟเป็นอะไรขึ้นมา คนก็ยังบูชากิเลส คือยอมทำไปตามอำนาจของกิเลส แล้วแต่ที่กิเลสมันจะต้องการ. เดียวนี้มัน รู้จักสิ่งที่เรียกว่ากิเลส อย่างถูกต้อง ว่าเป็นอย่างนั้น ๆ ๆ โอ้ไม่เอากับมันแล้ว เอากับมันไม่ไหวแล้ว ก็หย่าขาดจากกิเลส.

หย่าขาดจากอำนาจวาสนาบารมี.

เฮ้, อยากจะพูดถึงสิ่งบางสิ่งที่กำลังหลงใหลกันนัก หย่าขาดจากสิ่งที่เรียกว่า อำนาจวาสนาบารมี คนธรรมดาทุกคนแหละต้องการอำนาจวาสนาบารมี บุษบาเงิน เอาเงินไปสร้างอำนาจวาสนาบารมี เพื่อหาเงินเพิ่มขึ้นไปอีก. ต้องการความเป็นใหญ่เป็นโต อำนาจวาสนาบารมี, แล้วก็ลำบากอยู่ด้วยการแสวงหา ด้วยการรักษา ด้วยการต่อสู้ ด้วยการแย่งชิง ด้วยการแข่งขันเกี่ยวกับอำนาจวาสนาบารมี โดยไม่รู้สีกตัว. เดียวนี้มองเห็นความจริงว่า โอ้ เป็นอย่างนี้ โอ้ พอกันที พอกันที อำนาจวาสนาบารมี กูไม่เอากับมันอีกแล้ว, เกิดอติมมยตา—ความเห็นว่ามันเป็นอย่างไร จนเอากับมันไม่ไหว.

หย่าขาดจากโชคชะตา.

หย่าขาดจากโชคชะตา เดือนหนึ่งหลาย ๆ คนแหละ มาขอให้อาตมาดูหมอ บอกว่าดูไม่เป็น ไม่ได้เรียน เขาก็ไม่เชื่อ ไม่เชื่อ ทำคำว่าไม่เชื่อ. ถามว่าทำไมไม่เรียน ก็ฉันไม่เชื่อ ฉันไม่เชื่อโชคชะตา ฉันไม่เชื่อ ฉันไม่เรียน ฉันก็เลยไม่มีความรู้ที่จะดูโชคชะตา. กลับไปด้วยความไม่พอใจ ด้วยความไม่พอใจ, หาว่าไม่เอ็นดูกรุณาไม่เอื้อเฟื้อ, แล้วอาตมาก็ดูไม่เป็นจริง ๆ. เมื่อเด็ก ๆ เคยเปิดตำราดู ดูตามตำรา ตำรามีขาย ตัวเด็ก ๆ ยังมีคนให้ดู, พอโตขึ้นมาหน่อยรู้ว่า โอ ไม่ไหว ไม่ไหว ไม่เอาไม่เอา กับมันแล้ว. แล้วก็บอกว่า คุณไม่ต้องไปดูหมอให้เสียเวลาให้เสียสตางค์ดอก เพราะว่าแม่หมอจะทายว่าคุณโชคดี คุณก็ยังต้องทำดีประมาทไม่ได้ ต้องทำดีที่สุดอยู่นั่นแหละ, แม่หมอจะทายว่าคุณโชคร้าย คุณก็ต้องทำดีที่สุดอยู่นั่นแหละ, ประมาทไม่ได้อยู่นั่นแหละ ประมาทไม่ได้. ต้องทำดีที่สุดอยู่ที่หมอเขาบอกว่าโชคดีหรือบอกว่าโชคร้ายก็ตามใจ จะไปดูให้เสียสตางค์ทำไมเล่า.

โชคชะตานี้เป็นเรื่องของคนฉลาด เรื่องของคนไม่รู้จักจริง, แล้วก็มีความฉลาด อบรมสั่งสอนให้เชื่อกันมาตั้งแต่

เด็ก ๆ ถ้ารู้เรื่องอิทัปปัจจยตาว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมันเป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตาไว้อย่างไร ไม่ใช่เป็นไปตามอำนาจของดวงดาว หรือผีสารเทวดาอะไรที่ไหน ไม่ต้องดูโชคชะตา, มันไม่มีความหมายหรืออำนาจใดๆ ที่จะมาทำอะไรได้จริง มีได้แต่สำหรับคนฉลาด จะได้สบายใจบ้าง. พอหมอบูทหายว่าโชคดียกก็สบายใจ; เอาเงินให้หมอบ เลิกหย่าขาดจากโชคชะตา หย่าขาดจากการเชื่อโชคชะตา, หย่าขาดจากการหวังพึ่งโชคชะตา. ไม่มีความหวังจะพึ่งโชคชะตาอีกต่อไป. ถ้ามีความรู้จริงในเรื่องอิทัปปัจจยตา จนถึงกับเกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า พึ่งไม่ได้ เอากับมันไม่ได้ เป็นอตัมมยตา หย่าขาดจากโชคชะตา.

หย่าขาดจากโรคทั้งทางกาย จิต วิญญาณ.

อยากจะพูดว่า สามารถใช้ หย่าขาดกับโรค สิ่งที่เราเรียกว่าโรค แม้ทางกาย แม้ทางจิต แม้ทางวิญญาณ, เมื่อเห็นว่าโรคเป็นเช่นนั้นเอง, โรคเป็นอิทัปปัจจยตาเช่นนั้นเอง ก็ไม่ต้องสะทึง ไม่ต้องหวาดเสียว แก้อไขเยียวยาไปโดยไม่ต้องเป็นทุกข์. ถ้ามัน หายก็เช่นนั้นเอง,

ถ้ามันตายก็เช่นนั้นเอง ไม่ต้องเป็นทุกข์; เพราะฉะนั้น
โรคก็คุกคามเอาไม่ได้, นี่โรคทางกายคุกคามไม่ได้.

ที่นี้ โรคทางวิญญาน คือความเข้าใจผิด ความ
รัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น
ความอิจฉาริษยา อาลัยอาวรณ์ หึงหวงอะไรนี้ เป็น
โรคทางวิญญาน; ถ้าเห็นธรรมะถึงขนาดอตัมมยตาแล้ว
เกิดไม่ได้ เกิดไม่ได้ เกิดความรัก ความโกรธ ความเกลียด
ความกลัว ความตื่นเต้น ความอะไรไม่ได้, ไม่เป็นโรคทาง
วิญญานอีกต่อไป.

หย่าขาดจากสิ่งตื่นเต้น.

หย่าขาดจากสิ่งตื่นเต้น ความตื่นเต้นนี้รู้จักกันไว้
บ้าง มันมีด้วยกันทุกคน : ตื่นเต้นในทางชอบ, หรือตื่นเต้น
ในทางเกลียด, ตื่นเต้นในทางกลัว, โดยมากก็ตื่นเต้นในทางที่
มันแปลกประหลาด อยากจะดูสิ่งที่แปลกประหลาด. แต่
บางทีก็แปลกประหลาดจนกลัวจนร้องไห้ก็มี, จะต้องตื่นเต้น
เป็นธรรมดา สำหรับคนบุรุษที่ยังมีวิชา จะต้องมีความ

ตื่นเต้น. ฉะนั้น จึงไปเที่ยวทัศนจักร เพื่อดูสิ่งที่แปลก
ประหลาด มีความตื่นเต้น ไปเมืองนอกเมืองนา ความหวัง
ที่จะได้รสจากความตื่นเต้น นั้นแหละพาไป.

เดี๋ยวนี้มันเห็นเป็นธรรมดา, ไม่มีอะไรน่าอัศจรรย์,
ไม่มีอะไรที่เป็นของผิดธรรมดา เช่นเราจะไปดูกายกรรมชั้น
เลิศของโลก, กายกรรมจากเมืองกวางเจาไปแสดงทั่วโลก คน
โง่ก็ตื่นเต้น excite ไปตามเรื่อง เพราะยังมีวิชา. แต่ถ้ามา
เห็นว่า มันเป็นไปตามกฎที่บัญญัติ มันก็ไม่ตื่นเต้น,
มันเห็นว่าเช่นนั้นเอง มันทำได้เช่นนั้นเอง, เมื่อฝึกถึงที่
สุดมันก็ทำได้เช่นนั้นเอง, ไม่มีอะไรน่าตื่นเต้น นี่ในเรื่อง
ที่มนุษย์ได้ทำขึ้น. แม้เรื่องที่เป็นของธรรมชาติ เช่น น้ำตก
สวยงาม ภูเขาสวยงาม ทะเลสวยงาม เกาะแก่งสวยงาม,
อะไรสวยงามก็ตื่นเต้น นั่นมันเป็นคนที่ไม่รู้ ว่าความ
ตื่นเต้นนั้นมันคืออะไร มันคือความโง่ ที่ไม่เห็นว่ามันเป็น
เช่นนั้นเองตามธรรมชาติ; เมื่อญาณความรู้ทางอนิจจัง
เป็นต้นถึงที่สุดแล้ว มันจะเห็นเช่นนั้นเอง, เช่นนั้นเองก็
หยุดตื่นเต้น หยุดตื่นเต้น, ญไม่เอากับมึงแล้วเรื่องตื่นเต้น
ชนลูกไม่มีแล้ว.

นี่ยากจะไปเที่ยวดูสิ่งมหัศจรรย์ตามธรรมชาติ หรือ
ที่มนุษย์ได้กระทำขึ้น หรือแม้แต่ที่พิพิภพอันที่เขาสอบแท่
กันไปดู โอมันก็เช่นนั้นเอง, ซากของความเป็นเช่นนั้นเอง
ที่ตกทอดกันมา, ไม่ให้ความรู้เรื่องความดับทุกข์ แต่ให้ความ
รู้เรื่องตื่นเต้น. มันไม่บันทึกความผิดถูกของมนุษย์ มัน
บันทึกแต่ความโง่ของมนุษย์ ซึ่งสร้าง ๆ สร้าง ๆ ๆ อะไรขึ้น
มา, สร้างสิ่งมหัศจรรย์ของโลกขึ้นมา แหกกันไปดูจนกว่าจะ
หายโง่ โอ, เช่นนั้นเอง ก็ไม่ต้องไปดู, ไม่ต้องไปเมืองนอก
ไปดูสิ่งมหัศจรรย์ที่ต่างประเทศ ไม่ต้อง ไม่ต้อง, หย่าขาด
จากความตื่นเต้น หรือความน่าอัศจรรย์.

หย่าขาดจากสิ่งประหลาดประหลอมใจ.

ที่นี้ก็ลดลงไป หย่าขาดจากสิ่งประหลาดประหลอม, สิ่ง
ประหลาดประหลอมใจ ให้เกิดความรู้สึกสบายทางจิตใจ มันก็จำเป็น
อยู่เหมือนกัน ที่ว่าคนมันจะต้องมี ไม่อย่างนั้นมันก็เหงา,
แต่มันก็เหงาสำหรับคนโง่ สำหรับเด็ก ๆ สำหรับคนโง่ ที่ต้อง
มีสิ่งประหลาดประหลอมใจ, ถ้ามีความรู้สึกถูกต้องถึงที่สุดแล้ว
ไม่ต้องประหลาดประหลอมใจ.

ปัจจัยทางร่างกาย มีอยู่ ๔ อย่าง คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย หยูกยาแก้ไข้, ปัจจัยทางกายมี ๔ อย่าง. ปัจจัยทางจิตมี ๑ อย่าง คือ สิ่งประเล้าประโลมใจ; เมื่อจิตได้สิ่งประเล้าประโลมใจ มันก็รื่นเริง ชื่นบาน บันเทิง, แต่มันสำหรับคนโง่ ที่มันต้องมีสิ่งประเล้าประโลมใจ, ถ้ามีสติปัญญาในหลักแห่งพระพุทธศาสนาแล้ว มันไม่ต้องประเล้าประโลมใจ.

สิ่งประเล้าประโลมใจนี้มีอิทธิพลมาก, เกียวนี่โลกมันหลงกันกับสิ่งเหล่านี้ มันจึงมีการผลิต การโฆษณา การจำหน่ายเต็มไปหมดทั้งบ้านทั้งเมือง ล้วนแต่สิ่งประเล้าประโลมใจทั้งนั้น, ส่วนมากก็เป็นเรื่องเพ้อ เรื่องเกินเรื่องไม่จำเป็นทั้งนั้นแหละ. แต่ด้วยเหตุที่ว่า สัญชาตญาณของมนุษย์มันต้องการสิ่งประเล้าประโลมใจ ฉะนั้นของสวยงามเอร็ดอร่อย สนุกสนาน มันจึงมากมายเต็มไปหมด, ผลิตขึ้นมาเท่าไรก็ขายได้ แล้วก็ผลิตให้แปลกออกไปเสมอทุกทีๆ มันก็ยังคงอยู่ในโลก และยังมีมากขึ้น.

เดี๋ยวนี้ ถ้ามีธรรมะเพียงพอ ก็หย่าขาดจากสิ่ง
 ประเล้าประโลมใจเหล่านั้น ไม่ต้องมีสิ่งเหล่านั้นประเล้า
 ประโลมใจ เพราะมีอัมมตาท่อสิ่งเหล่านั้น, แต่กลับ ไปมี
 ธรรมะ ธรรมะ คือความสงบ ความหยุด ความเย็น
 หรือความหมยแห่งนิพพาน เป็นที่ตั้งที่พักแห่งจิตใจ, แต่
 ก็ไม่ถึงกับประเล้าประโลมใจ. จะไม่เรียกว่าความประเล้า
 ประโลมใจ แต่เป็นที่หยุด ที่ตั้ง ที่พักผ่อนพักพิงของ
 จิตใจ คือความสงบจากการปรุงแต่ง ความวิเวก ไม่ถูกอะไร
 ครอบงำ. นี่เราก็ เป็นอิสระจากอำนาจของสิ่งประเล้า
 ประโลมใจ, ไม่ต้องมี entertainment ใดๆ มาหลอกให้โง่.
 หย่าขาดจากสิ่งประเล้าประโลมใจได้ไหม? แต่ถ้าใครยังชอบ
 อยู่ก็เอาสิ ก็ไม่ต้องหย่า.

หย่าขาดจากสามี - ภรรยา

เอ้า, ที่นี้จะมาถึงที่มันดำมาก ๆ หย่าขาดจากผัว
 จากเมีย ถ้ามันเลว มันไม่อาจจะอยู่ด้วยกันได้ ก็หย่าขาด
 นั้นก็เป็นเรื่องธรรมดา; แต่ถึงอย่างนั้นมันก็หย่าไม่ขาดดอก
 มันหย่าไม่ขาด มันเบื้อพัก ๆ หนึ่ง, เว้นไว้แต่จะมองเห็น

ความเลวร้ายเลวทรามชนิดที่แก้ไขไม่ได้ จึงจะหย่าขาดจากกันได้.

แต่ว่ามันยังมีความหมายที่ละเอียดประณีตไปกว่านั้น ความเป็นคู่เป็นเมียนี้ก็สำหรับยึดมั่นถือมั่น รักใคร่ห่วงแหนอย่างลบลับล้นตา. นี่หย่าขาดจากความรู้สึกชนิดนั้น; คู่เวียงก็กลายเป็นเพื่อน, เป็นเพื่อนเดินทางสำหรับไปนิพพานโน่น. ความหมายแห่งคู่เวียงตามภาษาชาวบ้านเล็ก เล็ก ไม่มี, มีแต่เพื่อนเดินทาง เพื่อนช่วยชีวิตนี้เบาขึ้น, ก้าวหน้าในทางสติปัญญาเร็วขึ้น, รู้จักสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเร็วขึ้น ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งแวดลอมใดๆ. นี่เป็นเพื่อนคู่หู สำหรับจะเอาชนะสิ่งหลอกลวงในโลก อย่างนี้ก็เรียกว่า หย่าขาดจากคู่เวียง จากความเป็นคู่เป็นเมียสำหรับมาในกามารมณ์ หรือในเรื่องทรัพย์สินสมบัติพัสถาน กลายเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย, ช่วยกันให้เกิดความง่ายในการดำรงชีวิต เดินทางสูงขึ้นสูงขึ้นไป สูงขึ้นไปจนบรรลุนิพพาน.

หย่าขาดจากความเป็นคู่เป็นเมีย ด้วยอำนาจ
อดัมมยตา เห็นความหลอกลวงของความเป็นคู่เป็นเมีย

ความยุ่งยากความลำบาก ที่มาแห่งความยุ่งยากลำบาก ไม่เอากับมัน กูไม่เอากับมันอีกต่อไปความเป็นัวเป็นเมีย, มาเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย, เดินทางไปนิพพานกันดีกว่า. นี่ประโยชน์ของอตั้มมยตา.

หย่าขาดจากอบายมุข.

เฮ้, ที่นั่นอันสุดท้ายแล้ว อันสุดท้าย หย่าขาดจากอบายมุข นี่เป็นปัญหาโดยพื้นฐานของทุกคนทั่วไป ของรัฐบาล หรือของประเทศชาติใดๆ ล้วนแต่มีปัญหากันอยู่ทั่วโลก ที่ประชาชนหลงใหลในอบายมุข จนรัฐบาลได้ภาษีจากอบายมุขมากกว่าภาษีใดๆ มันจึงเลิกลยาก เราจะหย่าขาดจากอบายมุข ก็ต้องด้วยอตั้มมยตา.

ข้อแรก ว่าจากของเมา ของมีนเมาเสพติดทุกชนิด : จะเป็นเพียงบหรี หรือเป็นเหล้า หรือเป็นอะไรที่เป็นของมีนเมาอย่างร้ายกาจ เป็นเฮโรอีน เป็นอะไรก็สุดแท้. ที่ว่าของมีนเมานี้ จะหย่าขาดจากมันได้ ก็ต้องมีสิ่งที่เรียกว่าอตั้มมยตาเกิดขึ้น คือ มองเห็นชัดว่ามันเป็นอย่างไร,

มันเลวร้ายเท่าไร, มันหลอกลวงเท่าไร, มันทำให้โง่เท่าไร, เห็นถึงที่สุดแล้ว มันก็จะรู้สึกเป็นอหัมมยตา โอ้ ไม่ไหวแล้ว ไม่ไหวแล้ว กูไม่เอา กับมันแล้ว. นี่มันก็จะเลิกบุหรี่ได้ เลิกเหล้าได้ เลิกเสพติดอะไรๆ ได้ ตีมน้ำเมา คือทีมของเมา, จะเป็นทีมเป็นกิน เป็นสุข เป็นทา เป็นอะไรก็ตาม ใช้งับของเสพติดมันเมาทั้งหลาย, จงแก้ด้วยความรู้ที่เห็นตาม เป็นจริงของสิ่งอันนั้น จนเกิดความรู้สึกที่เรียกว่า อหัมมยตา ไม่อาศัยมันอีกต่อไปแล้ว, ไม่พึ่งพามันอีกต่อไปแล้ว, ไม่ปล่อยให้มันข่มเหงกูต่อไปอีกแล้ว, นี่ อหัมมยตา จึงละอบายมุขของมันเมา.

เที่ยวกลางคืน ก็เหมือนกันแหละ จงศึกษาให้เห็น ความหลอกลวงความโง่ของตัวเอง, บุชาความสำราญสำเร็จ ในการเที่ยวกลางคืน เหมือนอย่างที่เราเห็นๆ กันอยู่ มันก็จะเกิด ความรู้สึกชนิดเดียวกันว่า ไม่ไหวๆ, กูไม่เอา กับมันแล้ว ก็เลิกได้.

ดูการเล่น การเล่นนี้เขาก็ประดิษฐ์ขึ้นมาว่า จะ ล้วงกระเป๋าคนโง่, เราชอบพาลูกไปดูหนังดูละคร มีพ่อแม่

คนไหนบ้าง ที่พาลูกเล็กๆ จูงลูกไปที่โรงหนังโรงละคร แล้วบอกลูกว่า โอ ลูกเอ๋ย ทั้งหมดนี้เขามีไว้ให้เราไง. นี่ใครเคยทำอย่างนี้บ้าง? พ่อแม่คนไหนเคยทำอย่างนี้บ้าง? มีแต่ที่ว่า มึงจะไปดูที่ไหน จะดูอย่างไร กูจะพาไปดู จะซื้อตั๋วให้เท่าไรก็ได้. นี่ พ่อแม่เป็นผู้ทำให้ลูกเป็นอย่างนั้นเสีย ก็เลยพอใจการเล่นการแสดง การเล่น การอะไรต่างๆ จะเป็นหนังละครก็ดี.

แม้จะเป็นกีฬา เช่นฟุตบอลก็ดี มันไม่เป็นการศึกษา มันไม่เป็นการแสดงน้ำใจนักกีฬา; เพราะว่าเป็นสนามฟุตบอล มันมีน้ำใจของความเห็นแก่ตัว มีแต่การเอาเปรียบ, พร้อมทั้งจะเอาเปรียบ เอาเปรียบจนถูกลงโทษก็มีในสนามกีฬา. ที่บ้าที่สุดก็มีคำว่าแก้แค้น, ในสนามกีฬาไหนมีคำว่าแก้แค้นในที่นั้นไม่มีกีฬา ไม่มีความเป็นกีฬา. นี่นักกีฬา ในสนามกีฬา สมัยนี้มันเต็มไปด้วยคำว่าแก้แค้น, เต็มไปด้วยการหาช่องทางเอาเปรียบหลอกลวง, มันก็ไม่มีผลดีอะไรแก่จิตใจ การเล่นชนิดนี้. การเล่นนั้นมันเป็นสิ่งประเล้าประโลมใจ มันก็ทำให้จิตใจเราแข็ง ซึ่งขงขัน

มาพักหนึ่งแหละ, แต่แล้วมันก็ไม่ได้อะไรที่มากนักน้อย คุณพอให้
มันรู้เรื่อง แล้วก็ไม่ต้องดู.

ที่นี้ก็เล่นการพนัน นี่มันเป็นผีสิง, ความยึดมั่น
ในการได้ ในความเป็นบวกในความได้ มันมากจนเป็นผีสิง,
มันคอยจ้องแต่จะได้ มันไม่มองเห็นช่องทางที่จะแพ้ หรือ
ไม่เห็นช่องทางที่ว่า เจ้าบ่อนเจ้ามือเขาได้เปรียบ, เพราะเขา
เก็บค่าตั้งตลอดเวลา มันไม่มองเห็น. การพนันนี้ตั้งอยู่
บนกิเลสของโลภะ ของโทสะ ของโมหะ ครอบงำ;
เมื่อนั่งอยู่ในบ่อนพนัน จะเกิดกิเลสครบทั้ง ๓ อย่าง ๓ ประการ
เผละน. นี่เป็นผีอย่างร้ายก็ไม่มีใครสนใจ ไม่มีใคร
เกลียดใครกลัว, จนกว่าจะศึกษาให้รู้ว่ามันเป็นอย่างนั้น
แล้วจะเกิดอดตั้มมยตา ว่าไม่ไหวๆ เอาของมันไม่ได้.

แล้วมีข้อต่อไปว่า คบคนชั่วเป็นเพื่อน เพราะ
มันมองเห็นแต่ประโยชน์หรือความสุขผิวเผิน ความรู้สึก
ชั่วเล่นทางอารมณ์ทางอายตนะ ซึ่งคนที่ไม่มีศีลธรรมเขา
บูชากันนัก, ความเอร็ดอร่อยทางอายตนะชั่วเล่นทางตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ต้องทำอะไร ขอให้ได้ทำแต่อย่างนี้.

คนพวกนี้มีวิชาพิเศษ เห็นกงจักรเป็นดอกบัว, ต้องศึกษาเรื่องของคำว่าความชั่ว คนชั่ว การทำชั่ว จนเห็นว่า เขากับมันไม่ไหว เขากับมันไม่ไหว. อตัมมยตา เกิดมา ก็ละความชั่วละการคบคนชั่วได้.

อันสุดท้ายว่า เกียรติร้ายในการทำงาน, นี่มันเป็นคนที่ไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่าธรรมะ, ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือสิ่งสูงสุด จนพระพุทธเจ้าก็บูชา. คนบางคนจะคิดว่า มันสูงสุดอยู่ที่พระพุทธเจ้า นี่มันหลบตา ไม่มองเห็นว่า พระพุทธเจ้ายังบูชาสิ่งที่สูงไปกว่าพระพุทธเจ้า สิ่งนั้นคือหน้าที่. เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วใหม่ ๆ ท่านลงเห็นว่า เอาต่อไปนี้จะเคารพใครนะ, จะเคารพใครเมื่อตรัสรู้อย่างนี้แล้ว วนไปวนมาตกลงว่า โอ เคารพหน้าที่ เคารพธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ, หน้าที่คือดับทุกข์ของตัวให้ได้, แล้วช่วยผู้อื่นให้ดับทุกข์ได้ด้วย หน้าที่ของพระพุทธเจ้า. พระพุทธเจ้าเลยบูชาหน้าที่เคารพหน้าที่ แล้วทรงประกาศก้องไว้ในเวลานั้นเลยว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคต ล้วนแต่บูชาหน้าที่ บูชาหน้าที่, สุข พอใจ สบายเมื่อทำหน้าที่, ท่านเลยทำหน้าที่สูงสุด.

อยากจะพูดบ่อยๆ เรื่องพระพุทธเจ้าทำหน้าที
ก่อนสว่าง หัวรุ่งหรือก่อนหัวรุ่ง ท่านก็สวดสวดไปทั่วทุกหน
ทุกแห่ง ว่าวันนี้ควรจะไปทางไหน ไปโปรดสัตว์ คือไป
บิณฑบาต, ไปบิณฑบาต คือไปหาโอกาสพบกับ
คนๆ นั้น, ได้พบกับคนๆ นั้น ได้พูดได้จาได้ฉันอาหารที่บ้าน
ที่เรือนของเขาสนทนาพาทีอะไรกันนี้. จะไปทางไหนวันนี้
จะไปบ้านเศรษฐี, หรือจะไปบ้านคนธรรมดา, หรือจะไป
บ้านคนจน, หรือจะไปสำนักเดียรฉัตรอื่นที่ตรงกันข้าม ที่เป็น
ปฏิบัติก็ไป.

ตกลงพระทัยแล้ว สว่างขึ้นก็บิณฑบาตทางนั้น
ไปทางนั้น, ได้พบได้ทำตามที่ต้องการประสงค์. บางทีก็ไป
โปรดชาวนาที่กำลังไถนาอยู่กับควายกับวัว, ท่านก็ยังทำได้,
เพียง ร้อนก็พักนิดหน่อย, บ่ายมาถึงวัด ก็โปรดคนที่ไป
หาถึงวัด ไปฟังธรรมที่วัด, พอค่ำลงก็โปรดภิกษุสามเณร
ที่อยู่ประจำวัด, พอตีกเข้าก็แก้ปัญหาเทวดา คือคนชั้น
สูง เรียกว่าเทวดามาจากสวรรค์ก็ได้, เป็นพระราชามหา
กษัตริย์ก็ได้, เรียกว่าเทวดา ล้วนแต่ไปหาตอดึกทั้งนั้น
แหละ. ข้อความนี้มีในพระบาลี พระเจ้าแผ่นดินยกกองทัพ

ถือคบเพลิงไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทูลถามปัญหา ล้วนแต่ไปกลาง
ดึกตอนดึกทั้งนั้นแหละ, เสร็จแล้วพักผ่อนนิตหน่อย. มันก็
หัวรุ่ง อีกแหละ ก็เล็งญาณส่องโลกว่า จะไปไหนต่อไป
อีก, นี่พระพุทธเจ้าทำหน้าที่ครบวงจร. พวกเราทำอย่างนี้
บ้างหรือเปล่า? ช่วยบูชาหน้าที่เหมือนพระพุทธเจ้า.

แล้วพระพุทธเจ้าท่านจะไปไหนต้องเดินนะ
เพราะไม่มีรถยนต์ แล้วท่านไม่นั่งยานพาหนะที่เทียมด้วยสิ่งที่มี
ชีวิต จะมีเกวียนหรือมีรถม้าท่านก็ไม่เอา ไม่นั่งยานที่เทียม
ด้วยสิ่งมีชีวิต. ท่านก็ต้องเดินเท่านั้นแหละ; ฉะนั้นการ
เดินเป็นโยชน์ๆ ก็เป็นของธรรมดาสำหรับพระพุทธเจ้า. ท่าน
ก็เดินๆ เดิน เพื่อจะไปโปรดที่บ้านอื่นเมืองอื่น, เป็นวงจร
ทั้งวันทั้งคืน ทั้งวันทั้งคืน.

วันที่จะปรินิพพาน วันนั้นกลางวันยังเดินอยู่
เป็นโยชน์ๆ เดินอยู่เป็นโยชน์ๆ, คืนนี้จะนิพพาน จะ
นิพพานอยู่รอมร่อแล้ว ก็ยังมีคนมาถามปัญหา เป็นปริพพาชก
ในลัทธิอื่นมาถามปัญหา ขอให้โปรด. พระสงฆ์ที่อยู่ทีนั้น
เห็น โอหนี่มันมากเกินไปแล้วหนอนี้ ไล่ไป ไปๆ อย่างมากวน

พระพุทธเจ้าจะนิพพาน. พระพุทธเจ้าก็ว่า อย่าห้าม อย่าห้ามมัน เรียกมา เรียกมา เอามา ให้เขาเข้ามา, แล้วก็มาให้ถามปัญหา, แล้วก็ ตรัสตอบสั่งสอนจนบรรลุธรรมะชนิดที่เป็นพระอรหันต์ได้, แล้วต่อมาไม่เท่าไร ไม่กี่นาทีดอก ท่านก็นิพพาน, จะไม่ให้เรียกว่าท่านทำงานจนตายได้อย่างไร ต้องเรียกได้ว่า ท่านทำหน้าที่ของท่านจนหน้าที่สุดท้าย.

นี่เราทำอย่างนั้นหรือเปล่า? เราคิดโก่งหน้าที่บิดพลิ้วหน้าที่ เอาเปรียบหน้าที่หรือเปล่า? เราเกลียดเหง้อกันหรือเปล่า? ถ้าเราเกลียดเหง้อแล้วไม่มีหวัง ที่เราจะทำหน้าที่บูชาหน้าที่, ถ้าเราบูชาเหง้อว่าเป็นพระเจ้าจะโปรดเราแล้วก็ได้ จะพอใจในการทำหน้าที่.

ขอให้ทุกคนบูชาเหง้อ บูชาเหง้อ, เหงื่อนั้นแหละเป็นพระเจ้า. อย่าหวังว่าพระเจ้าที่ไหนจะมาช่วย, พระเจ้าไม่มาช่วยคนไม่มีเหง้อ พอมิเหง้อ เหงื่อนั้นแหละกลายเป็นพระเจ้าแล้วมาช่วย. ฉะนั้น ขอให้ทุกคนบูชาเหง้อ ซึ่งเป็นปฏิกิริยาจากการทำงานหรือทำหน้าที่, ถ้าบูชาเหง้อกันแล้ว ไม่มีใครว่างงานเป็นแสน ๆ เหมือนเดี๋ยวนี้. พวกจบ

ปริญญายังว่างงานอยู่เป็นแสน เพราะไม่บูชาเห็อ ถ้าบูชา
เห็อมีงานทำทุกคนแหละ จะไม่มีปัญหาอะไรเลย.

ฉะนั้น ขอให้เคารพหน้าที่ บูชาหน้าที่ ซึ่งเป็น
สิ่งสูงสุดที่แม้แต่พระพุทธเจ้าก็เคารพ ความเกียจคร้าน
จะหายไป เพราะมองเห็นความจริงอันนี้, มองเห็นความ
จริงอันนี้ อตัมมยตากก็เกิดขึ้น ทำลายล้างความเกียจ
คร้าน ความไม่รักหน้าที่ ไม่บูชาหน้าที่ให้หมดไป. หน้าที่
ก็กลายเป็นสิ่งที่พอใจ ชื่นอกชื่นใจ ถูกต้องพอใจ ถูกต้อง
พอใจ ถูกต้องพอใจ ทั้งวันทั้งคืน, นั่นผลของอตัมมยตา
ฉะนั้นในการละเสียได้ซึ่งความเกลียดหน้าที่ ไม่ชอบทำงาน
จะจบแล้ว.

อตัมมยตาช่วยให้หย่าอะไรได้บ้าง? หย่าจากภพ
ทุก ๆ ภพ, หย่าจากกรรมทุก ๆ ความหมาย หย่าจากอิทัป-
ปัจจยตา ไม่ต้องเป็นไปตามกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา, หย่าจาก
พระเจ้า พระเจ้าไม่ต้องมาช่วย, หย่าจากตัวเอง หย่าจากอัตตา
ตัวเองที่เป็นมายา ให้มีตัวเองซึ่งมิใช่ตัวเอง. พังแล้วเหมือน
กับพูดเล่น หรือโกหก จะมีตัวเองชนิดที่มีใช่ตัวเอง ถือ

เอาเป็นตัวเองโดยสมมติชั่วคราวไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น มีตัวเอง
ซึ่งมิใช่ตัวเอง หย่าขาดจากตัวเอง, หย่าขาดจากวิภวภูติ ที่จะ
ต้องเวียนว่ายไปในกรรม กิเลส และวิบาก, หย่าขาดจากโรค,
หย่าขาดจากสงขารการปรุงแต่ง หย่าขาดจากสิ่งที่เป็นมายา
หลอกลวง หย่าขาดจากกิเลส หย่าขาดจากความหลงใหลใน
อำนาจวาสนาบารมี, หย่าขาดจากโชคชะตา หย่าขาดจากโรค
ในทางวิญญาณ, หย่าขาดจากสิ่งที่ตื้นตัน ความตื้นตัน
ความน่านมหัสจรรย์ใดๆ หย่าขาดจากปัจจัยที่เป็นการประเล้า
ประโลมจิต หย่าขาดจากความเป็นผู้เป็นเมีย, หย่าขาดจาก
อบายมุขทุกชนิด. เอ้า, พอแล้ว มันมากเกินไปแล้ว.

ที่พูดให้มากนัก ก็เพื่อให้ได้เผื่อเลือก ใครมีปัญห
อย่างไร มันก็จะมีเพียงข้อเดียว จะได้เลือกเอาให้มันตรงกับ
เรื่องของตัว แล้วก็หย่าขาดจากสิ่งนั้น.

๖ ๕ ๕ ๖ เคาเงอนที่จะมอดัมมยตา.

เอ้า; ที่นี้ก็เหลืออยู่แต่ว่า ทำอย่างไรจะมีมอดัมมยตา
นี่ พุคมาหลายครั้งหลายหนแล้ว แต่ผู้ที่ฟังอยู่ที่นี้อาจจะไม่เคย

ไต้ยีน, ก็ขอบอกโดยคำเงื่อนไขเสียหน่อยว่า ให้เห็นความเป็นอนิจจังของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่เป็นสังขารมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต อะไรก็ตาม มันเปลี่ยนแปลงเรื่อยตามกฎของธรรมชาติ, เพราะว่ามันเป็นเพียงธรรมชาติ, มันก็ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ. เมื่อเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ มันก็เปลี่ยนแปลงเรื่อยไป ทั้งส่วนที่เป็นวัตถุและส่วนที่เป็นจิตใจ มันเปลี่ยนแปลงเรื่อย นี้เรียกว่าอนิจจัง. เปลี่ยนแปลงเรื่อย.

เมื่อเปลี่ยนแปลงเรื่อย มันก็ลำบากในการที่จะเป็นอยู่ เพราะมันเปลี่ยนแปลงเรื่อย มันจึงลำบากในการที่จะเป็นอยู่, นั่นแหละคือทุกข์ หรือทุกข์ตา ความเป็นทุกข์.

มันเปลี่ยนแปลงเรื่อยและเป็นทุกข์อย่างนี้ มันก็เป็นอนัตตา, มันต่อต้านไว้ไม่ได้ มันไม่มีสิ่งที่ต่อต้านความเปลี่ยนแปลงนี้ได้, หรือความทุกข์นี้ได้ มันจึงเป็นอนัตตา หรือเป็นอนัตตตา — ความเป็นของไม่ใช่ตนเห็นอนิจจัง ทุกข์องอนัตตา.

แล้วก็เห็นความจริงที่เรียกว่าธัมมัญญิตตา — ความ
ที่มันตั้งอยู่ตามธรรมชาติของมันอย่างนี้เอง ตั้งอยู่ตามธรรมชาติ
ของมันอย่างนี้เอง, เป็นธัมมัญญิตตา.

แล้วก็เห็น ชัดลงไปว่า โอ มันเป็นธัมมนิยามตา
มันมีกฎธรรมชาติบังคับอยู่ มันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ.

เมื่อมันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ก็มีการเป็นไป
ตามเหตุตามปัจจัยอยู่เสมอ นี่เรียกว่า อิทัปปัจจยตา
— ความที่มันต้องเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยอยู่เสมอ.

เห็นอิทัปปัจจยตาลึกเข้า ลึกเข้าไป โอ, มันไม่
มีตัวตน นี่โวย มีแต่กระแสแห่งอิทัปปัจจยตา เรียกว่า
เห็นสุญญตา สุญญตา ความว่างจากตัวตน.

เห็นสุญญตาถึงที่สุดแล้ว ก็จะเห็นอันสุดท้ายว่า
ตถาตา, ตถาตามันเป็นเช่นนั้นเอง เช่นนั้นเอง ไม่เป็น
อย่างอื่น เป็นเช่นนั้นเท่านั้น, เรียกว่าเป็นเช่นนั้นเอง. ใคร
เห็นตถาตา เห็นตถาก็เป็นพระตถาคตแล้ว.

เดี๋ยวมันเช่นนี้เอง เช่นนี้เอง เช่นนี้เอง ไม่แปลก
 ไม่ผิดไปจากความเป็นเช่นนี้, จะไปตามความต้องการของ
 ใครไม่ได้ ต้องเป็นเช่นนี้เอง จึงเกิดความรู้สึกว่า ภูเขา
 กับมันไม่ไหวแล้วว้าย, นั่นแหละคืออตัมมยตา, อตัมมยตา
 มันเกิดขึ้น ภูเขากับมิ่งไม้ได้แล้ว เลิกกันที พอกันที. นี่
 ความหมายแห่งอตัมมยตา จะอยู่ในระดับสูงสุด, ละ
 กิเลสก็ได้, ระดับกลางๆ คนทั่วไประดับบ้านเรือนนี้ก็
 ได้. ความรู้สึกที่ว่า ภูเขากับมิ่งไม้ไหวอีกแล้วนี่แหละ ;
 พุดเป็นคำหยาบชาวบ้านอย่างนี้ มันฟังง่ายจาง่าย.

จึงขอให้พิจารณาให้ดีให้เห็นว่า แม้จะหย่าผัว
 หย่าเมีย มันก็ต้องมีอตัมมยตา จะหย่าบุหรื หย่าเหล้า หย่า
 การพนัน หย่าอะไร ก็ต้องมีอตัมมยตา.

ขอให้ทุกคนรู้จักใช้อตัมมยตาให้เป็นประโยชน์
 อย่าให้เสียทีที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา, มันเป็นอยู่
 ที่ตรงกลางระหว่างฝ่ายโลกกับฝ่ายโลกุตตระ. ความรู้
 ฝ่ายโลกียะ ความรู้ธัมมัญญัตติญาณ ว่าโลกหรือสังขารมันเป็น

อย่างไร เป็นอย่างไร เป็นอย่างไร สูงสุดตรงที่มันเกิด
อตัมมยตา.

ฝ่ายนี้ หลังจากนั้นมันจะเป็นฝ่ายเบื้อหน่ายคลาย
กำหนด บรรลุมรรค ผล นิพพาน : นิพพิทา—เบื้อหน่าย,
วิราคะ—คลายกำหนด, นิโรธ—ดับ, ปฏินิสสัคคะ—รู้ว่าดับ.
หรือว่าเป็นนิพพิทา—เบื้อหน่าย, วิราคะ—คลายกำหนด, วิมุตติ—
หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่น, วิมุตติญาณทัสสนะ—รู้ว่าหลุด
พ้นแล้ว อย่างนี้ก็ได้อีก, แล้วแต่จะใช้กระแสไหน. นิพพิทา—
เบื้อหน่าย, วิราคะ—คลายกำหนด, วิมุตติ—หลุดพ้น, วิสุทธ—
บริสุทธิ์จากความทุกข์, สันติ—มีความสงบสุข, นิพพาน — เป็น
นิพพานอย่างนี้ก็ได้อีก.

นี่ อตัมมยตา มันอยู่ตรงกลาง เป็นจุดเปลี่ยน
ก็แล้วกัน เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อตรงนั้นแหละ ฝ่ายนี้ก็ในโลก
ฝ่ายนี้ก็ในโลกุตตระ, หรือว่าฝ่ายนี้ก็มีความทุกข์ ฝ่ายนี้ก็
เป็นความดับทุกข์ จุดนี้อยู่ตรงกลาง เป็นจุดเปลี่ยน คือความ
รู้สึกถึงที่สุดต่อสิ่งนั้นๆ ที่เคยหลง เคยยึดถืออยู่ว่า โอ, ไม่
ไหว กูเอากับมันไม่ได้อีกต่อไปแล้ว นี่แหละอตัมมยตา.

จะบรรลु มรรค ผล นิพพานได้ ก้อตั้มมยตา,
จะละความชั่วที่รอนๆ ลงมาได้ ก้อตั้มมยตา, จะเป็นอิสระ
จากความชั่ว ความผิด ความเลวร้ายทั้งหลาย ก็เพราะ
อตัมมยตา.

อตัมมยตามันแปลกหูสำหรับผู้ที่ไม่เคยได้ยิน แต่
เป็นคำกล่าวที่มีอยู่ในพระบาลี ที่ไม่ค่อยมีใครเอามาพูด,
บางทีจะเป็นเพราะไม่รู้ว่าจะไร เพราะไม่รู้ว่าจะไร. อาตมา
สนใจเรื่องนี้อยู่มานาน นานเป็นปีๆ จึงพบเค้าเงื่อนว่า อ้อ มันคือ
จุดๆ นี เป็นจุดเปลี่ยน ละกามด้วยรูป ละรูปด้วยอรูปรู ละ
อรูปรูด้วยอตัมมยตา มันก็หมดแหละ เมื่อละกาม ละรูป ละ
อรูปรูแล้วก็คือละทุกสิ่งแหละ ละทุกสิ่งด้วยอตัมมยตา.

หวังว่าท่านทั้งหลายจะได้รู้จักอตัมมยตา รู้มากขึ้น
จนเพียงพอที่จะเอาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ให้สมศักดิ์ศรี
ของพุทธบริษัท, เอาอีกแล้วบ้างแล้ว มีศักดิ์ศรีอีกแล้ว,
อย่าไปบ้าศักดิ์ศรีเข้าอีกละ. มีอตัมมยตาสำหรับแก้ปัญห
ทั้งหลายทั้งปวง, ปัญหาจะหลุดไป ก็เพราะอำนาจของ

อทัมมยา คือความเห็นว่าจะอยู่กับสิ่งนั้นไม่ได้อีกต่อไป ต้องเลิกต้องหย่ากันที.

นี่เรื่อง อทัมมยาจะใช้หย่าอะไรได้บ้าง สรุปความว่า หย่าจากทุกสิ่งที่ไม่ควรจะผูกพันกันอยู่ หรือคบค้ากันความเป็นพุทธบริษัทก็มีแหละ เป็นผู้รู้ความจริง เป็นผู้ตื่นจากหลับ คืออีกเลส เป็นผู้เบิกบาน เหมือนดอกไม้ที่เบิกบานและไม่รู้จักโรย.

นี่ การบรรยายนี้ก็สมควรแก่เวลา และก็สมควรแก่เร็วแรงที่จะพูด หมกแรงจะพูด จึงต้องขอยุติการบรรยายหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะได้ความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นบ้างเป็นแน่.

อาตมาขอยุติการบรรยาย เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย ได้สวดบทพระธรรมในคณสาธยาย ให้เกิดกำลังใจในการที่จะปฏิบัติธรรมะ แก่ผู้ได้ยินได้ฟังสืบต่อไป ในกาลบัดนี้.

รายชื่อหนังสือ ชุดหมื่นล้าน

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	พระพุทธคุณค่ากลอน	๔	๒๑.	ประมวลปรมัตถธรรม	
๒.	การศึกษาคืออะไร ?	๑		ที่คนธรรมดาควรทราบ	๑
๓.	การงานคืออะไร ?	๑	๒๒.	โลกอื่น	๑
๔.	ทรัพย์สินสมบัติคืออะไร ?	๑	๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์ และ	
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตมนุษย์	๑		ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา		๒๔.	นิวรรณ์	๒
	ไม่สมบูรณ์แบบ	๑	๒๕.	วันครู	๑
๗.	ปาวณา และธรรมะ		๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วย	
	ในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑		แผ่นดินธรรม	๑
๘.	ชาติในปัจจุสมุปบาท	๑	๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง	
๙.	ทางออกที่ ๓ แห่งยุค			กระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ	
	ปัจจุบัน	๑		ที่นั่นเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง	
๑๐.	การบวชคืออะไร ?	๑		ก็ไม่ว่าตนควรจะมีหน้าที่	
๑๑.	ศาสนาคืออะไร ?	๑		อะไร	๑
๑๒.	ตัวตนคืออะไร ?	๑	๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑
๑๓.	อานาปานสติภาวนา	๑	๒๙.	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑
๑๔.	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้อง		๓๐.	คุขของชีวิต กับ เสน่ห์	
	ศึกษาทางชนิดมีตัวตนและ			ของคุข	๑
	ไม่มีตัวตน	๑	๓๑.	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่	
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑		ต้องรู้จัก	๑
๑๖.	คุณพระไม่ตายและ		๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั้น	
	เกิดมาทำไม ?	๑		คือความทุกข์	๑
๑๗.	ความรักดี	๑	๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัว	
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า			คือหมดทุกข์	๑
	“พระเจ้า”	๑	๓๔.	ชีวิต คือขั้นที่ห้า	
๑๙.	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑		มิใช่ตัวตน	๑
๒๐.	การทำวัตรตามแบบ		๓๕.	อดัมมยดาภา	๑
	โบราณ	๑	๓๖.	อดัมมยดาประยุกต์	๑

อตัมมยตาให้หย่าอะไรได้บ้าง

การหย่าขาดจากสิ่งใด จะต้องมีส่วนที่เรียกว่า อตัมมยตา เสมอไป.

- หย่าขาดจากภพ : กามภพ รูปภพ อรูปภพ. — ต้องเห็นความจริงโดยลำดับ ตั้งแต่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, ธรรมัญญิตตา, ธรรมนียมตา, อิทัปปัจจยตา, สุญญตา, ทถาตา, อตัมมยตา. — หย่าขาดจากกรรม, จากอิทัปปัจจยตา, จากพระเจ้า, จากอัยกาฯ — จากโลก, จากสังขาร (จิตใจที่มีการปรุงแต่ง)ฯ — จากกิเลส, จากอำนาจวาสนาบารมี, จากโชคชะตาฯ — จากโรคทั้งทางกาย จิต วิญญาณ, ความตั่นเต้น, สิ่งประเล้าประโลมฯ — จากสามีภรรยา, จากอบายมุขฯ.
- โดยเฉพาะไม่เกียจคร้าน พึงดูอย่างพระพุทธเจ้า ท่านทรงทำงานตลอดเวลา.
- ทุกคนพึงบูชาเหนือ, ผลของอตัมมยตาจักละความเกียจคร้านได้.
- แก้วเงื่อนที่จะเห็นอตัมมยตา ต้องเริ่มเห็นตั้งแต่อนิจจัง ฯลฯ ไปตามลำดับ.